

ARBEIDERNES FAGLIGE
LANDSORGANISASJON

Granskningskomitéens
innstillinger
1946

**Uttalelse fra Granskningskomitéen
om 84-manns komitéens virksomhet.**

I det oppdrag som granskningskomitéen har fått av fagorganisasjonens representantskap heter det bl. a.:

«Komitéen skal granske alle spørsmål i forbindelse med tillitsmennes og sekretariatsmedlemmenes forhold i denne tid, herunder også forholdet til de medlemmer og tillitsmenn som deltok i 84-mannsgruppens arbeid.»

Komitéen har funnet det hensiktsmessig å behandle 84-mannsgruppens virksomhet som egen sak i tilknytning til den tidsperioden hvor gruppens virksomhet faller.

Under behandlingen av denne sak har komitéen bl. a. gjennomgått forskjellige framstillinger av 84-mannsgruppens virksomhet, derunder en samlet framstilling forfattet av Elias Volan, et P.M. forfattet av Haakon Meyer, en utgreiing fra Jens Tangen, diverse politirapporter og framstillinger som er oversendt N.S.-administrasjonen og de tyske myndigheter, bl. a. av Erling Olsen og Sverre Krogh. Allikevel regner komitéen med at der er atskillig materiale om samme spørsmål som på det nåværende tidspunkt ikke har vært tilgjengelig for komitéen, men som sannsynligvis vil komme fram etter hvert, bl. a. under straffesakene mot de av 84-mannsgruppens medlemmer som er satt under tiltale for landssvik.

Granskningskomitéens flertall uttaler:

Det er ikke helt klart når 84-mannsgruppen begynte sin egentlige virksomhet. Den betegner seg selv som «fagopposi-

sjonen av 1940» eller rett og slett «opposisjonen». I en framstilling fra Sverre Krogh til de tyske myndigheter v/ Dr. Kröger blir det uttalt:

«Allerede den 12. april lyktes det å få sammenkalt de gjenværende faglige tillitsmenn for å få rekonstruert sekretariatet. Det var opposisjonens mening på dette møte å tvinge Halvard Olsen igjennom som foreløpig formann i Landsorganisasjonen, idet opposisjonen innen fagbevegelsen var samstemmig av den oppfatning at ingen hadde slike forutsetninger som han til å samle og lede arbeiderne i denne kritiske situasjon.»

Er denne framstillingen korrekt, må en altså gå ut fra at der allerede da okkupasjonen ble satt i verk fantes en gruppe som bevisst aktet å ta opp arbeidet for å gjennomføre et skifte i ledelsen av fagbevegelsen. Denne gruppen har da sannsynligvis bestått av de samme representanter som senere viste seg å ha tatt opp samarbeidet med NS med det bevisste formål å samarbeide med dette parti ved gjennomføringen av en ny forfatning i landet. Disse representanter var: Haakon Meyer, Halvard Olsen, Erling Olsen, Sverre Krogh og Kåre Rein. Disse ble også de drivende krefter når det gjaldt å samle de misnøyde innen arbeiderbevegelsen innen den fraksjon som senere ble døpt for «opposisjonen». Deres formål var antagelig å gjennomføre en forandring i Landsorganisasjonens ledelse parallelt med den politiske omorganisering som skulle foregå ved at Quisling-regjeringen med tysk støtte ble innsatt den 9. april. Da Quislings regjering etter få dager måtte tre tilbake, var en slik utvikling avskåret, og opposisjonen måtte søke nye grunnlag å arbeide på. Den fant en viss grobunn for sin virksomhet blant de medlemmer av arbeiderbevegelsen som var misnøyd med den sammensetning som administrasjonsrådet fikk. Til tross for at dette skulle være et fullstendig upolitisk organ, som bare hadde til oppgave å ta seg av rent forvaltningsmessige spørsmål i de okkuperte områder, var det en alminnelig mening at der både av hensyn til rådets egen autoritet og til arbeiderbevegelsen burde vært sørget for at arbeiderne var representert i rådet.

Den første samling av de misnøyde grupper har etter Haakon Meyers framstilling funnet sted i et møte som ble avholdt i Oslo den 15. juni 1940. På dette tidspunkt var den militære motstand opphørt og hele landet besatt av tyske tropper. Det ble derfor aktuelt å skifte ut administrasjonsrådet og i stedet søke opprettet et organ med mer vidtgående myndighet og større allsidig sammensetning. Prosjektet om et slikt riksråd ble også framlagt av tyske myndigheter for norske politiske organisasjoner, men i den form tyskerne ga sitt utkast hadde dette den tydelige baktanke å utvirke en utskifting av de konstitusjonelle myndigheter til fordel for et administrasjonsapparat som var innstillet på positivt samarbeid med tyskerne. Det var vel kjent innen arbeiderorganisasjonene at forhandlinger om disse spørsmål var tatt opp.

På møtet 15. juni ble der nedsatt et arbeidsutvalg for opposisjonen som besto av Jens Tangen som formann, Martin Brendberg, Adelstein Haugen, Albert Johannessen, Haakon Meyer, Erling Olsen, Halvard Olsen og Peder Vestad. Den sistnevnte var til stede på møtet uten å kjenne til formålet med dette og forlot konferansen før møtet var slutt, slik at han ikke var til stede da valget på arbeidsutvalg fant sted. Så snart han fikk vite at han var kommet med i dette utvalg, frasa han seg enhver befatning med et slikt verv, og deltok ikke senere i opposisjonens virksomhet.

Alt på dette tidspunkt var opposisjonens nærmeste oppgaver klart uttrykt å være avslutning av krigen mot Tyskland, forberedelse av en ny norsk konstitusjon og reorganisering av arbeidslivet i landet. De som på dette tidspunkt lot seg velge inn i arbeidsutvalget, kan ikke ha vært i tvil om disse 3 punkter, som skulle utgjøre bevegelsens første mål. Derimot er det ikke på det rene om alle disse på dette tidspunkt var innstillet på et samarbeid med NS.

Når det gjelder Jens Tangens personlige forhold, er det verd å merke seg den framstilling han selv gir av de første drøftelser angående landets administrasjon. Han nevner at de

første konferanser om dette spørsmål ble holdt i midten av juli måned, uten at han har omtalt konstitueringen av opposisjonen og nedsettelse av arbeidsutvalg den 15. juni. Tangen skrev om møtene i juli måned:

«Det første av de møtene som det her siktes til ble holdt på Bygningsarbeiderforbundets kontor. På dette møte deltok foruten undertegnede Ivar Ertresvåg, Halvor Sørum, Olaf Bjerke, Henry W. Kristiansen, Thorleif Andresen, Halvard Olsen, Adelstein Haugen og andre, tilsammen 17 personer, alle faglige tillitsmenn. Haakon Meyer og de som grupperte seg om ham var ikke med på dette møte. De kom først med senere. Hensikten med de møter som ble holdt var slett ikke å organisere noen opposisjon, men å diskutere den spente situasjon som var oppstått i forbindelse med de tyske krav og alle de ryktene som gikk.»

Denne framstilling fra Tangen er en åpenbar forfalskning, som bare kan ha til hensikt å søke å gi inntrykk av at han først kom i aktivt samarbeid med de drivende krefter innen opposisjonen på et langt senere tidspunkt enn det virkelig var tilfelle.

Allerede den 18. juni hadde for øvrig styret i Norsk Bygningsarbeiderforbund, ganske sikkert etter påvirkning fra medlemmer av opposisjonen, vedtatt følgende uttalelse:

«Landsorganisasjonens sekretariat må sørge for at arbeiderne får en avgjørende innflytelse på landets statsstyre. De representanter som utpekes fra arbeiderorganisasjonene til landets statsstyre må være positivt innstillet for i samarbeid med arbeidernes organisasjoner å vareta arbeidernes og folkets interesser.»

Opposisjonen fortsatte å gjøre seg gjeldende i forskjellige faglige instanser, hvor de gjorde seg til talsmenn for en tilsvarende tankegang. Under et møte i Oslo og Akershus faglige Samorganisasjon 14. august opptrådte Albert Johannessen som opposisjonens talsmann og la fram et forslag til uttalelse som under avstemningen fikk 77 stemmer. I denne uttalelse heter det bl. a.:

«I denne tia vil fellesmøtet framfor alt streke under at fagorganisasjonen som det sentrale uttrykk for arbeidsfolket i Norge

har den store og aktuelle oppgaven å samle arbeidsfolket til en makt som med flertallets rett krever bestemmende innflytelse på statsstyret i vårt land. Alle skritt som fagorganisasjonen tar i denne tia må være bestemt av at fagorganisasjonen er rede til å ta på seg det ansvar som følger med å representere arbeidsfolket i Norge i et kommende riksstyre.»

Dette forslag ble lagt fram på et tidspunkt da de politiske organisasjoner, også arbeiderklassens politiske partier, fremdeles var i lovlig virksomhet.

Når opposisjonens linje allikevel var at fagorganisasjonen skulle stå bak kravet om en representasjon for arbeiderklassen i det framtidige statsstyre, kan det ikke bety noe annet enn at man aksepterer nazistenes og Nasjonal Samlings prosjekt om et næringsråd der folket skulle være representert, ikke gjennom sine politiske organisasjoner, men gjennom yrkesorganisasjonene.

Neste skritt fra opposisjonens side var sammenkallingen av møte i Bygningsarbeidernes Hus den 18. august. Møtet ble ledet av Jens Tangen, og der ble holdt foredrag av Halvard Olsen. Der var til stede 84 representanter fra forskjellige grener av arbeiderbevegelsen, og det er dette møte som har skapt betegnelsen «84-mannsguppen» på den eksisterende opposisjonsbevegelse. På dette møte ble det vedtatt at komitéen skulle stå fram som en samlet gruppe og oppta forhandlinger med Landsorganisasjonens ledelse samt med representanter for okkupasjonsmakten og for Nasjonal Samling om den framtidige utvikling innen fagbevegelsen. Noen av gruppens medlemmer var på dette tidspunkt blitt klar over at opposisjonens virksomhet gikk ut over hva de opprinnelig hadde forestilt seg, og brøt med gruppen. Bruddet ble tatt på spørsmålet om nedsettelse av et forhandlingsutvalg med mandat til å forhandle «til alle sider». Kjell Ottesen, som representant for dem som ikke kunne følge opposisjonens linje på dette punkt, foreslo at mandatet til å forhandle til alle sider skulle innskrenkes, men da hans forslag bare fikk 6 eller 7 stemmer forlot forslagsstilleren og hans tilhengere møtet. Der ble nedsatt et forhandlingsutvalg bestående av Erling

Olsen, Halvard Olsen og Haakon Meyer. Dette utvalg satte seg i forbindelse med Landsorganisasjonen, og deres krav om at denne måtte ta del i en nyorganisering av statsstyret i landet ble umiddelbart avvist av Landsorganisasjonens representanter. På dette tidspunkt var det helt klart at opposisjonen hadde akseptert en fullstendig kapitulasjonslinje overfor okkupasjonsmakten som sitt framtidige arbeidsgrunnlag. Det måtte stå fullstendig klart for enhver tillitsmann med noen politisk erfaring, at tanken om noen form for frihet i organisasjonslivet under den fortsatte okkupasjonstid bare var en illusjon. Hva som senere hendte var bare en logisk følge av den holdning som opposisjonen hadde inntatt ved å erklære seg villig til forhandlinger med NS.

Det kan ikke med sikkerhet slås fast på hvilket tidspunkt Jens Tangen og Martin Brendberg, som ble utsett til å rykke inn i Landsorganisasjonens ledelse ved personskiftet den 28. september, var blitt underrettet om at de var tiltenkt en slik oppgave. Under alle omstendigheter måtte det være klart at når tyskerne gikk inn for en slik linje, var det fordi de håpet på denne måten å kunne bane vei for en nazifisering av fagbevegelsen innenfra. Det er også på det rene at Tangen ved sin tiltreden hadde forpliktet seg til å samarbeide med NS. I Erling Olsens P.M. til «sosialminister» Meidell er det uttalt:

«I vurderingen av hva en sto overfor kunne det derfor ikke innen opposisjonens arbeidsutvalg herske noen uklarhet. Alle senere drøftelser i utvalget inntil 25. september hadde som sitt nødvendige utgangspunkt et samarbeid med Nasjonal Samling.

For Tangens vedkommende gjelder jo dessuten at han ved sin tiltreden som Landsorganisasjonens formann ble stillet overfor dette som en betingelse.»

Tangen selv nevner at en av betingelsene for hans overtagelse av formannsvervet var «samarbeid med Sosialdepartementet og dets sjef, statsråd Meidell, som nå representerer NS».

Der kan være tvil om hvilken grad av psykisk press Tangen var utsatt for da han påtok seg å overta stillingen som formann

i Landsorganisasjonen, men dette kan på ingen måte frita ham for ansvar for at Landsorganisasjonens gamle ledelse ble kastet ut, idet komitéen må slå fast at hele utviklingen bare var en logisk konsekvens av det standpunkt som opposisjonen, med Tangen som fungerende formann, hadde inntatt i hele sin tidligere virksomhet. Etter at Tangen var tiltrådt som formann i Landsorganisasjonen, med Erling Olsen og Brendberg som øvrige representanter i Landsorganisasjonens administrasjon, var for så vidt opposisjonens mål nådd. Den videre utvikling tyder ikke på noe fortsatt organisert samarbeid mellom de personer som opposisjonen var sammensatt av. Tvert imot førte utviklingen til en splittelse mellom personer som tidligere hadde tatt aktiv del i ledelsen av opposisjonens arbeid. Til belysning av Jens Tangens personlige forhold fortjener det å nevnes, at ved hans tiltreden ble der i Sosialdepartementet utarbeidet lojalitetserklæringer som skulle forelegges faglige tillitsmenn i forbund og samorganisasjoner til undertegning. Tangen har det fulle ansvar for at de faglige tillitsmenn ble presset til å underskrive lojalitetserklæringene.

*

Ut fra de foregående betraktninger vil Granskningskomitéen legge fram følgende

k o n k l u s j o n :

1. En del medlemmer av den såkalte «fagopposisjon»: Haakon Meyer, Halvard Olsen, Erling Olsen, Kåre Rein, Birger Aamodt og Nils Bunæs, har på et tidlig tidspunkt samarbeidet med Nasjonal Samling med det bevisste mål å endre landets forfatning. Deres forhold er derfor tatt under behandling av domstolene under det alminnelige oppgjør med landssvikerne. Disse må under ingen omstendighet opptas igjen som medlemmer av fagbevegelsen.
2. Jens Tangen og Martin Brendberg har ved aktiv deltagelse i opposisjonens virksomhet fra 15. juni inntil Tangens inn-

settelse som formann i Landsorganisasjonen bevisst gått inn for et samarbeid med okkupasjonsmyndighetene på et tidspunkt da landets konstitusjonelle myndigheter hadde erklært at kampen skulle føres videre, og da det mer enn noen gang var nødvendig at den demokratiske front mot disse sto ubrutt. De har begge tatt konsekvensen av sine handlinger ved å la seg innsette i Landsorganisasjonens ledelse av de samme myndigheter.

Granskningskomitéen finner at begge disse må bli å ekskludere av fagbevegelsen.

3. De øvrige medlemmer av opposisjonen som har arbeidet aktivt innen denne, Adelstein Haugen og Albert Johannessen, som medlemmer av arbeidsutvalget, bør utelukkes fra organisasjonen for et tidsrom av 5 år og fratras for alltid retten til tillitsverv innen Landsorganisasjonen.
4. De medlemmer av opposisjonen som ikke forlot denne den 18. august, har også ved sin opptreden vist en sørgelig mangel på evne til å se konsekvensen av sin handlemåte, og komitéen må uttale en skarp fordømmelse av deres holdning. Deres forhold bør tas opp til undersøkelse og behandling i de faglige organisasjoner der de står som medlemmer eller tillitsmenn. Bare deres mer passive holdning innen opposisjonen gjør at komitéen ikke også overfor dem vil innstille på organisasjonsmessige forføyninger.

Granskningskomitéens mindretall,
Skramstad, uttaler:

Var landet vårt dårlig forberedt til en krig, så ante folket heller ikke når og på hvilken måte krigen kunne komme. Praktisk talt hele det norske folk, i by og på land, lå trygt og sov i sengen etter at fiendtlige fly i flere timer hadde sust inn over landet vårt. Vi hadde hørt og visste en del om nazismens grusomheter, men allikevel var vi så dårlig forberedt at flere av landets største byer falt i fiendens hender på noen morgen-

timer. Som følge av disse forhold ble det en nokså panikkartet tilstand.

I løpet av 9. og 10. april var hovedstaden temmelig tom for folk. De fleste av lederne i den politiske og faglige bevegelse var ikke å finne. Dette gjaldt også ledelsen i Landsorganisasjonen. Medlemmene sto uten ledelse. Det er en uskrevet lov at lederne ikke bør forlate sin post uten de vet at det er andre som tar over, og at det er gitt direktiver eller at det er samtalt om hva en mente burde foretas. En mangel på en fast ledelse i de første okkupasjonsdager førte med seg mye uklarhet, og en manglet helt en fast linje i vårt arbeid.

Den såkalte 85-manns komité som holdt en del møter sommeren 1940 var temmelig uensartet sammensatt. Den besto av medlemmer fra D.N.A., N.K.P. og en del partiløse. Det ligger nær å tro at alle medlemmer av opposisjonen i den første tia hadde ærlige hensikter og ville være med å finne fram til en positiv linje for å redde så mye som mulig, og å være med og ivareta arbeidernes og hele folkets interesser. Det viste seg snart at det innen opposisjonen var to kategorier. En kategori som ville samarbeide med NS og tyskerne og en annen som sto på arbeidernes og hele det norske folkets side. De elementer innen opposisjonen som opptrådte illojalt og drev forrædersk virksomhet overfor fagorganisasjonen og hele det norske folk var:

Håkon Meyer, Halvard Olsen, Erling Olsen, Sverre Krogh, Kåre Rein, Birger Åmodt og Nils Bunæs.

Situasjonen sommeren 1940 var meget uklar. Noen samlet opptreden av det norske folk mot okkupantene var det ennå ikke tale om. Tvert imot gjorde det seg sterke kapitulasjonstendenser gjeldende. Arbeiderklassen hadde ingen representanter i Administrasjonsrådet. En rekke arbeidsgivere benyttet seg av situasjonen som var oppstått ved okkupasjonen til å gjøre framstøt mot arbeidernes lønninger, og arbeiderne ble på sine steder nødt til å gå til streik for å vise tilbake disse framstøtene. Ikke så få tilfelle var det hvor arbeidsgiverne straks tyskerne kom

inn i landet anså seg løst fra tariffavtalene, og enkelte gikk så vidt at de senket lønnen og også gikk til å forlenge arbeidstia.

Ved vurderingen av den oppståtte situasjon må en gå så meget i seg selv som å si at det norske folk forsto ikke stort av det som var skjedd, særlig kom det til uttrykk i de første uker.

Det manglet ikke på uttalelser og vedtak som uten noen vanskelighet kunne legges ut som hel eller delvis støtte til okkupasjonsmakten. For å gi et bilde av situasjonen slik den egentlig fortonet seg på den tid, skal vi gjengi eller ta utdrag av noen vedtak som ble gjort i en del av arbeidernes sentrale organisasjoner.

Den 12. april 1940 hadde sekretariatet møte i Oslo sammen med representanter for fagforbundene hvor det ble gjort vedtak om å sende ut et opprop. Vi skal her gjengi et par avsnitt i oppropet:

«Den norske fagorganisasjon har alltid drevet sin virksomhet innenfor rammen av gjeldende lover.

Vi må også gjøre dette i det videre organisasjonsarbeid som må tilpasse de nye forholdene på en slik måte at arbeidet kan fortsette.»

I sekretariatmøte den 13. april s. å. holdt L.O.s formann Volan en redegjørelse fra en konferanse med Quisling hvor det bl. a. ble berettet:

«Det var ikke stillet noe krav om at fagorganisasjonen skulle anerkjenne Quislings regjering.

Quisling uttalte uten foranledning at han anså det som selvfølgelig at fagorganisasjonen fikk adgang til å fortsette sitt arbeid.»

Redegjørelsen ble tatt til etterretning.

Den 14. april s. å. holdtes møte i Oslo Arbeiderpartis representantskap hvor de sluttet seg til oppropet som var sendt ut av Landsorganisasjonen. Det samme opprop som foran nevnt.

Den 14. april ble Arbeiderpartiet i Oslo rekonstruert i et representantskapsmøte som ble ledet av Oslopartiets nestformann, Frank Hansen, hvor Håkon Meyer ble valgt som medlem

av styret. Meyer holdt også innledning om en del saker på dette møtet.

I fellesmøte av Landsorganisasjonens sekretariat og D.N.A.s sentralstyre den 16. juni 1940 framsatte Jens Tangen dette forslag:

«Bekjent med den alvorlige situasjon som er inntrådt for landet etter oppgivelsen av krigen i Nord-Norge og ved at Kongen og Regjeringen har slått seg ned i London, erklærer Arbeidernes Faglige Landsorganisasjons sekretariat som representerer 350 000 organiserte arbeidere at for å bringe landet ut av den uholdbare stilling det befinner seg i, vil medvirke til å gi landet et statsstyre bygget i alt vesentlig på det arbeidende folks organisasjoner, for å trygge folkets kår og landets sjølstende.

Sekretariatet er også beredt til å ta de nødvendige konsekvenser av dette standpunkt i forhold til de tidligere statsmyndigheter (med tidligere statsmyndigheter menes administrasjonsrådet). Sekretariatet er beredt til å forhandle med myndighetene herom. Saka forelegges snarest et felles møte av forbundsstyrene og fagforeningsstyrene.»

Det ble enstemmig vedtatt at Tangens forslag sendes sekretariatet.

Ved et fellesskriv av 20. aug. 1940 fra de 4 store partier til Presidentskapet framkommer bl. a.:

«Idet vi henviser til disse retningslinjer som er vedlagt skrivelsen, tør vi be det ærede presidentskap om å gi de tyske myndigheter den nødvendige underretning. Vi betrakter det nasjonale samarbeid som nå finner sted, og det arbeidsprogram som partiene har samlet seg om, som en naturlig konsekvens av det tidligere innledede samarbeid, og som en nasjonal plikt for partiene i den situasjon som landet befinner seg i.

Vi understreker — i samsvar med de vedtatte retningslinjer — at partiene vil sette alle krefter inn i dette fellesskap, i samarbeid med landets administrative myndigheter og med okkupasjonsmakten.»

Dette fellesskriv er bl. a. undertegnet av formannen og sekretæren i Det Norske Arbeiderparti.

I en melding fra L.O. som ble offentliggjort den 3. okt. 1940 framgår det bl. a.:

«Under disse konferanser ble det meddelt at myndighetene anså et skifte i Landsorganisasjonens øverste ledelse som en nødvendighet etter det som hadde skjedd. Konferansen førte til at Landsorganisasjonens fungerende formann, Elias Volan, og den fungerende nestformann, Nic. Næss, er trådt tilbake fra sine stillinger. I deres sted er tiltrådt: Som formann: formann i Norsk Bygningsarbeiderforbund, Jens Tangen, som nestformann formannen i Norsk Jenbaneforbund, Ludv. Buland, som sekretær sekretæren i Norsk Kommuneforbund, Erling Olsen. Virksomheten og løsningen av oppgavene kan imidlertid bare muliggjøres gjennom et tillitsfullt samarbeid mellom medlemmer og tillitsmenn.

Slutt derfor som før trygt opp om organisasjonen.
Gå inn aktivt i arbeidet for løsning av oppgaven.»

Meldingen er undertegnet av:

Jens Tangen, Josef Larsson, Albert Raaen, Polmar Åsvestad, Alfred Ljøner, Hans Fladeby, Edv. Stenklev, Ludv. Buland, Erling Olsen, I. B. Aase, Henry Hansen, Emil Torkildsen og Nils Hegland.

Allerede 3. okt. ble der i Oslo holdt et fellesmøte av fagforeningsstyrene i Oslo og representantskapet i Oslo og omegn faglige Samorganisasjoner hvor Jens Tangen ga redegjørelse om stillingen. Møtet vedtok mot 3 stemmer følgende uttalelse:

«Møtet tar til etterretning formannens redegjørelse og godkjenner det som hittil er foretatt. Møtet av fagforeningsstyrene og representantskapet oppfordrer de fagorganiserte arbeidere å gå aktivt inn for de oppgaver som Landsorganisasjonen stiller.»

For bedre å forstå det arbeid som den såkalte opposisjon deltok i er det nødvendig å minne om at Landsorganisasjonens sekretariat i juli 1941 fant det påkrevet på grunn av Erling Olsens tiltreden i L.O. å nedsette et engere utvalg til behandling av en del viktige saker. Dette utvalg besto av Hansteen, Henriksen, Henry Hansen, Martin Brendberg og Jens Tangen.

Som et eksempel på at Sekretariatet var oppmerksom på at den legalitet en hadde bare var av forbigående art kan det nevnes at i juli 1941 ble det sendt ut et bilagsirkulære med anvisninger om hvordan fagforeninger og tillitsmenn skulle forholde seg. Dette ble delt ut til pålitelige tillitsmenn for videre befordring. Dette sirkulære gjengis:

1. Så lenge ledelsen i Landsorganisasjonen og forbundene har anledning til å være i funksjon, fortsetter de tilsluttede organisasjoner sin virksomhet som hittil. Det må gjøres klart at alle tendenser til oppløsning av organisasjonen, masseutmeldelser og lignende, vil bli utnyttet av motpartene og vil skade de krav organisasjonen har reist. Kravene er: 1) løslatelse av de arresterte tillitsmenn, 2) respekt for fagorganisasjonens selvstyre, 3) tillegg i lønningene.

Oppgaven er å samle alle fagorganisasjonens medlemmer omkring disse krav og omkring organisasjonen så lenge den har anledning til å arbeide for dem.

2. Den sannsynlige utgang på den situasjon som er oppstått etter sekretariatets brev av 30/6 d. å. til Reichskommissariat er at okkupasjonsmakten vil overlate til NS ledelsen av Landsorganisasjonen og forbundene. Med denne eventualitet for øye blir følgende retningslinjer for den fortsatte virksomhet gjeldende.

1. Når den valgte ledelse trer ut av funksjon er de faglige hovedorganisasjoner hermed å anse som oppløst. Samorganisasjonene, de stedlige styrever, lokalsammenslutningen og fagforeningene avbryter forbindelsen med Landsorganisasjonen og forbundene. Kontingentbetalingen stanser.

2. Fagforeningene, samorganisasjonene og de øvrige stedlige organisasjoner, fortsetter sin virksomhet som frittstående enkeltforeninger, og driver sitt arbeid i overensstemmelse med det program som fagorganisasjonen har.

3. En må regne med at fagforeningene og de øvrige stedlige organisasjoner ikke gjennom lengre tid vil få høve til å fortsette sin virksomhet på dette grunnlag. Etter hvert som denne situasjon inntreffer, oppløses også fagforeningene og de stedlige organisasjoner.

4. Tillitsmennene og medlemmene må i tide sørge for å innrette seg slik at den faglige virksomhet kan bli ført

videre i størst mulig omfang, også når denne situasjon er inntrådt. Forberedende arbeid i denne retning må bli opptatt straks.

5. Det er av den største betydning for arbeiderne å ha organer som under alle forhold kan ivareta deres interesser på arbeidsplassen. Oppmerksomheten henledes i denne forbindelse på lov om arbeiderutvalg av 23. juli 1920 nr. 3, som gir høve til valg av arbeiderutvalg i alle bedrifter som beskjeftiger over 50 arbeidere, likedan på bestemmelsene i arbeidervernlovens §§ 34 og 35, om arbeidernes deltakelse gjennom valgte representanter i drøftelse av alle spørsmål vedrørende arbeidsreglementet. Arbeidervernloven gjelder for alle bedrifter.
6. Utgiftene til det faglige arbeid i den nye situasjon dekkes ved frivillige utligninger på arbeiderne ved de forskjellige bedrifter etter behovet.
3. Fagorganisasjonens medlemmer står ved inngangen til en stor kampfylt tid. Glem aldri at vi ikke fører denne kamp alene. Vi fører den sammen med hele det norske folk og sammen med de andre undertrykte og angrepne folk over hele Europa. Innrett alltid arbeidet slik at det kan bidra til å styrke og utvide denne felles fronten.

Vær faste. Hold motstanden oppe på alle punkter så lenge dette er mulig. Oppgi ingen posisjoner før det er absolutt nødvendig. Vær på vakt mot overilte aksjoner. Husk at provokatører er på ferde. Det vil bli flere av dem. Tenk deg om før du snakker og se deg for hvem du snakker til. Spioner har lange ører, og mange bra folk har dårlig skjønn på hva de kan snakke om og hva de skal holde tett med. Snakk aldri om organisasjonens affærer på kaféer, restauranter, tog eller buss. Se med kritikk på opprop eller rundskriv som sendes ut i organisasjonens navn. Det hender at underskriften er falsk.

Den norske fagorganisasjon har stolte tradisjoner. Gjennom denne tid skal vi føre disse tradisjoner videre. Vi arbeider for nutiden og for framtiden.

En fri bevegelse. En fri arbeiderklasse. Et fritt Norge.

P.S. Foranstående punkter er beregnet på å tjene som rettledning og informasjon for pålitelige og bevisste folk i organisasjonen, ikke på massespredning.

Du er ansvarlig for at informasjonen ikke kommer i urette hender.»

Dette dokument gir et klart bilde av den kamplinje som L.O. hele tiden hadde tatt sikte på. Dokumentet innskjerper at fagforeninger og forbund måtte fortsette sin virksomhet legalt så lenge som mulig, men om de valgte ledelser trådte ut av funksjon måtte de lokale organisasjoner og forbundene fortsette sin virksomhet illegalt.

Dette sirkulære trekker faktisk opp de grunnleggende retningslinjer for det patriotiske arbeid på det faglige felt som er ført senere under okkupasjonen.

Av det som foran er nevnt må en trekke den slutning at Martin Brendberg og Jens Tangen ikke har foretatt noe annet enn det som Landsorganisasjonens sekretariat og D.N.A.s sentralstyre har gjort. Hele Tangens arbeid synes å være i beste forståelse med de linjer som her er trukket opp.

De øvrige som har deltatt i den såkalte 85-manns komité kan heller ikke betraktes som illojale. De har gitt uttrykk for en sterk strømning som gjorde seg gjeldende innenfor den norske arbeiderklasse. Etter opposisjonens møte den 18. august 1940 hvor Haakon Meyer-klikken egenmektig laget opprop som ble sendt arbeiderne i Oslo og Aker, og hvor han tillot seg å underskrive med navn fra flere av opposisjonens tilhengere, ble denne forræderske klikk fullstendig isolert, og dette møte ser ut til å være det siste som ble holdt og opposisjonen hermed er oppløst.

Under hensyntagen til foranstående kan en trekke denne slutning:

Konklusjon:

1. Flertallets konklusjon, punkt 1, angående Håkon Meyer-gruppen tiltres.
2. De øvrige deltakere i den såkalte opposisjon kan ikke stemples som illojale. Når de har deltatt på en del av opposisjonens møter så er det med den ærlige hensikt å være med på å finne fram til den mest positive linje i det faglige

arbeid og for å føre dette videre til fagorganisasjonen til den sentrale og distriktsvise og lokale organisasjon.

Den linje som kommer fram i det illegale opprop sendt ut av det engere utvalg i L.O.s sekretariat som besto av Hansteen, Henriksen, Henry Hansen, Martin Brendberg og Jens Tangen, er i store trekk de samme tanker og samme arbeid som en del av opposisjonen beskjeftiget seg med. Disse har således ikke gjort annet arbeid enn de tillitsmenn som deltok i Landsorganisasjonen i forbundene, samorganisasjonene og avdelingene.

3. Tangen og Brendbergs tiltredelse i Landsorganisasjonen er tatt til etterretning i møte den 25. sept. 1941.

Oslo, 8. april 1946.

Hj. Larsen. Johan Didriksen.
Olaf Skramstad. Kr. Nilsen.
 Hans Karlsen.

Leif E. A. Michelsen.